

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-101

B. Lib. I. Sc. (Semester - I) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

BL-101 : FOUNDATIONS OF LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Write answers in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Explain importance of Five Laws of Library Science.
- (b) Explain necessity of Extension Services.
- (c) Write objectives of R.R.R.L.F.
- (d) Mention importance of Public Relation.
- (e) Discuss importance of Library in Education.

Q.2) Write answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) Discuss Development of Libraries in India.
- (b) Explain First Law of Library Science.

Q.3) Write answer in 300 words : (Any One) [15]

- (a) Explain Philosophy of Librarianship.
- (b) Explain how Modern Libraries can act as an Agency of Mass Communication.

[4111]-101/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-101

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

(1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(2) उजवीकडील ठळक अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) [15]

- (अ) ग्रंथालयशास्त्राच्या पंचसूत्रीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (ब) विस्तारित सेवांची आवश्यकता स्पष्ट करा.
- (क) आर.आर.आर.एल.एफ.ची ध्येये लिहा.
- (ड) जनसंपर्काचे महत्त्व नमूद करा.
- (इ) ग्रंथालयाचे शिक्षणातील महत्त्वाची चर्चा करा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) भारतातील ग्रंथालयांची विकासाची चर्चा करा.
- (ब) ग्रंथालयशास्त्राचे पहिले सूत्र स्पष्ट करा.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) ग्रंथपालनाचे तत्त्वज्ञान स्पष्ट करा.
- (ब) आधुनिक ग्रंथालये ही जनसंप्रेषणाचे प्रतिनिधि म्हणून कशी कार्य करतात ते स्पष्ट करा.

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-102

B. Lib. I. Sc. (Semester - I) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

BL-102 : LIBRARY ORGANISATION

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Write answer in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Write the functions of GOC.
- (b) Enlist various Charging and Discharging Systems.
- (c) Mention any five Columns of Accession Register.
- (d) State any five Book Selection Tools.
- (e) Write a note on Kardex.

Q.2) Answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) Explain advantages and disadvantages of acquiring Periodicals through Agent.
- (b) State Purpose of Stock Verification. Discuss various Methods of Stock Verification.

Q.3) Answer in 300 words : (Any One) [15]

- (a) Discuss in detail the Newark Charging System.
- (b) Discuss in detail the need, purpose and policies of Book Selection.

[4111]-102/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-102

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) जी.ओ.सी. (GOC)ची कार्ये लिहा.
- (ब) विविध देवघेव पद्धतींची यादी द्या.
- (क) दाखलनोंद वहीचे कोणतेही पाच रकाने नमूद करा.
- (ड) ग्रंथ निवडीची कोणतीही पाच साधने सांगा.
- (इ) 'कार्डेक्स'वर टीप लिहा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) एजंटामार्फत नियतकालिके उपार्जित करण्याचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा.
- (ब) ग्रंथ मोजणीचे हेतू सांगून ग्रंथ मोजणीच्या विविध पद्धतींची चर्चा करा.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) नेवार्क देवघेव पद्धतीवर सविस्तर चर्चा करा.
- (ब) ग्रंथ निवडीची गरज, हेतू व धोरणे यांची विस्तृत चर्चा करा.

[4111]-102/2

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-103

B. Lib. I. Sc. (Semester - I) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

BL-103 : REFERENCE SERVICES

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer the following in about 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Discuss types of Reference Questions.
- (b) Explain nature of Ready Reference Service.
- (c) Describe various Sources of Reference Questions.
- (d) Explain in brief the Theories of Reference Service.
- (e) State in brief the nature of Reference Service in College Library.

Q.2) Answer the following in about 100 words : (Any One) [10]

- (a) Define Referral Service and explain its process.
- (b) What is Reference Interview ? Why it is needed ?

Q.3) Answer the following in about 300 words : (Any One) [15]

- (a) Define Reference Service and state its functions.
- (b) Discuss nature of Reference Service in a Public Library.

[4111]-103/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-103

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत लिहा : (कोणत्याही तीन) [15]

- (अ) संदर्भ प्रश्नांच्या प्रकारांची चर्चा करा.
- (ब) शीघ्रगती संदर्भ सेवेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (क) संदर्भ प्रश्नांच्या विविध मार्गांचे वर्णन करा.
- (ड) संदर्भ सेवेचे सिद्धांत थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (इ) महाविद्यालयीन ग्रंथालयातील संदर्भ सेवेचे स्वरूप थोडक्यात विशद करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तर सुमारे १०० शब्दांत लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) रेफरल सेवेची व्याख्या देऊन तीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- (ब) संदर्भ मुलाखत म्हणजे काय ते सांगून तीची आवश्यकता स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तर सुमारे ३०० शब्दांत लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) संदर्भ सेवेची व्याख्या देऊन तीची कार्ये विशद करा.
- (ब) सार्वजनिक ग्रंथालयातील संदर्भ सेवेच्या स्वरूपाची चर्चा करा.

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-104

B. Lib. I. Sc. (Semester - I) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

BL-104 : INFORMATION SCIENCE

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer the following in about 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) What is meant by Standards ?
- (b) Discuss nature of Information Contents in Manual.
- (c) Define the term Information.
- (d) Describe use of Bibliographies in the Library.
- (e) Enlist sources coming under the Primary Sources of Information.

Q.2) Answer the following in about 100 words : (Any One) [10]

- (a) Explain in short the Scope of Documentation.
- (b) What is meant by Information Transfer Chain ? Discuss in detail the barriers in the free flow of Information under Oral Mode.

Q.3) Answer the following in about 300 words : (Any One) [15]

- (a) What are Tertiary Sources of Information ? Explain their function in locating Primary Sources of Information.
- (b) What is meant by Documentation ? Explain how the Information needs of the Researcher are assessed ?

[4111]-104/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-104

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) [15]

- (अ) 'प्रमाणके' म्हणजे काय ?
- (ब) मार्गदर्शिका यातील निहित माहितीच्या स्वरूपाची चर्चा करा.
- (क) 'माहिती' या संज्ञेची व्याख्या लिहा.
- (ड) ग्रंथालयात ग्रंथसूचीचा उपयोग विशद करा.
- (इ) प्राथमिक माहितीच्या साधनांतर्गत येणारे माहिती साधनांची यादी द्या.

प्र.2) खालील प्रश्नांची १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) प्रलेखनाची व्याप्ती थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (ब) माहिती संप्रेषण म्हणजे काय ? माहिती संप्रेषणातील मौखिक मार्गातील येणाऱ्या अडथळांची चर्चा करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) तृतीयक माहिती साधने म्हणजे काय ते सांगून प्राथमिक साधनाच्या प्रतिप्राप्तीतील त्यांचे कार्य स्पष्ट करा.
- (ब) प्रलेखन म्हणजे काय ? संशोधकांच्या माहितीच्या गरजा जानून घेण्याची तंत्रे स्पष्ट करा.

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-105

B. Lib. I. Sc. (Semester - I) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

BL-105 : KNOWLEDGE ORGANISATION - A (THEORY)

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Write answer in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Explain three planes of Work of Classification.
- (b) Discuss types of Indices of Classification Scheme.
- (c) Explain different elements of Call Number.
- (d) Differentiate between Division and Classification.
- (e) Explain Concept of 'Tree of Prophyry' in Classification.

Q.2) Write answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) Define Classification and discuss in detail need and purpose of Library Classification.
- (b) Describe different Modes of Formation of Subjects.

Q.3) Write answer in 300 words : (Any One) [15]

- (a) Define Notation and discuss qualities of a Good Notation with examples.
- (b) Explain how Knowledge is mapped in Dewey Decimal Classification Scheme ?

[4111]-105/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-105

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) वर्गीकरणाचे तीन स्तर कोणते ते स्पष्ट करा.
- (ब) वर्गीकरण पद्धतीतील निर्देशाच्या प्रकारांची चर्चा करा.
- (क) मागणी अंकाचे विविध घटकांची स्पष्टता करा.
- (ड) विभाजन व वर्गीकरण ह्यातील फरक लिहा.
- (इ) वर्गीकरणातील 'पॉफिरीचा वृक्ष' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) वर्गीकरणाची व्याख्या देवून ग्रंथवर्गीकरणाची गरज व उद्दिष्ट्ये सविस्तर नमूद करा.
- (ब) विषय निर्मितीच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) चिन्हांकनाची व्याख्या देवून चांगल्या चिन्हांकनाचे गुणधर्म सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (ब) दशांश वर्गीकरण पद्धतीत ज्ञानाची रचना कशी केली आहे ते स्पष्ट करा.

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-106

B. Lib. I. Sc. (Semester - I) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

BL-106 : DOCUMENT DESCRIPTION - A (THEORY)

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer the following in about 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) State how a Library Catalogue differs from a Bibliography ?
- (b) List advantages of Card Catalogue.
- (c) Explain 'Unit Card System'.
- (d) What is meant by Divided Catalogue ?
- (e) State parts of main entry according to AACR-2.

Q.2) Answer the following in about 100 words : (Any One) [10]

- (a) Explain role of a Cataloguer in a Library System.
- (b) Write a note on Book Index Entries.

Q.3) Answer the following in about 300 words : (Any One) [15]

- (a) Dictionary Catalogue is more useful in a Public Library than in an Academic or Research Library. Discuss this statement with examples.
- (b) Explain in brief various Physical Forms of Library Catalogue. Which Physical Form do you recommend for a Modern Library ?

[4111]-106/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-106

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) ग्रंथालय तालिका ही सूचीपेक्षा वेगळी कशी ते सांगा.
- (ब) पत्ररूप तालिकेची फायद्यांची यादी द्या.
- (क) एकक पत्राची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ड) विभाजित तालिका म्हणजे काय ?
- (इ) ए.ए.सी.आर.-२ प्रमाणे मुख्य नोंदीचे विभाग स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) ग्रंथालय प्रणालीतील तालिकाकाराची भूमिका स्पष्ट करा.
- (ब) ग्रंथदर्शक नोंदीवर टीप लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) कोशतालिका ही शैक्षणिक ग्रंथालय किंवा संशोधन ग्रंथालयापेक्षा सार्वजनिक वाचनालयास जास्त उपयुक्त आहे. या वाक्याची उदाहरणासह चर्चा करा.
- (ब) बाह्यरूप तालिकेचे विविध प्रकार स्पष्ट करून आधुनिक ग्रंथालयासाठी कोणती बाह्यरूप तालिका तुम्ही सूचवाल ?

[4111]-106/2

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-107

B. Lib. I. Sc. (Semester - I) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

BL-107 : INFORMATION TECHNOLOGY : BASICS (THEORY)

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Write answers in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Define Information Technology and state its advantages.
- (b) Write a short note on Second Generation of Computers.
- (c) Mention advantages of Internet in a Library.
- (d) State basic features of Windows Operating System.
- (e) State need for Library Networks.

Q.2) Answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) Describe different types of Computers with their advantages.
- (b) Enlist various Applications Software and discuss any six commands used in MS-Word.

Q.3) Answer in 300 words : (Any One) [15]

- (a) Describe in detail various components of Information Technology.
- (b) Explain in detail how Intranet is useful in Library and Information Centers.

[4111]-107/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-107

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) माहिती तंत्रज्ञानाची व्याख्या देऊन त्याचे फायदे सांगा.
- (ब) संगणकाच्या दुसऱ्या पिढीवर थोडक्यात टीप लिहा.
- (क) इंटरनेटचे ग्रंथालयातील फायदे नमूद करा.
- (ड) विंडोज ऑपरेटिंग सिस्टमची मूलभूत वैशिष्ट्ये सांगा.
- (इ) ग्रंथालय जाळ्यांची आवश्यकता सांगा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) संगणकाच्या निरनिराळ्या प्रकारांचे त्यांच्या फायद्यांसह वर्णन करा.
- (ब) ॲप्लिकेशन सॉफ्टवेरची यादी देऊन एम.एस.-वर्डमध्ये उपयोगी असणाऱ्या कोणत्याही सहा आज्ञांची (Commands) चर्चा करा.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) माहिती तंत्रज्ञानाच्या विविध घटकांचे सविस्तर वर्णन करा.
- (ब) इंटरनेटची ग्रंथालय व माहिती केंद्रांतील उपयुक्तता सविस्तर स्पष्ट करा.

[4111]-107/2

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-111

M. Lib. I. Sc. (Semester - I) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

ML-101 : INFORMATION, COMMUNICATION AND SOCIETY

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Enumerate Fundamental Functions of the National Library.
- (b) Differentiate between Data, Information and Knowledge.
- (c) Write a note on Information Intermediaries.
- (d) List Barriers in Communication of Information.
- (e) Define Resource Sharing and briefly describe Categories of Resource Sharing.

Q.2) Answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) What is Information ? Describe its various characteristics and uses.
- (b) Discuss Barriers in Resource Sharing and suggest ways to overcome them.

Q.3) Answer in 300 words : (Any One) [15]

- (a) What is the need for National Information Policy ? Discuss efforts made by India towards its formulation.
- (b) What is Knowledge Society ? Discuss its genesis, characteristics and implications.

[4111]-111/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-111

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) राष्ट्रीय ग्रंथालयाच्या मूलभूत कार्याची यादी द्या.
- (ब) डेटा, माहिती आणि ज्ञान यातील फरक सांगा.
- (क) माहितीच्या मध्यस्थांवर टीप लिहा.
- (ड) माहिती संप्रेषणातील (Communication of Information) अडथळ्यांवर टीप लिहा.
- (इ) रिसोर्स शेअरिंगची व्याख्या देऊन त्याचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) माहिती म्हणजे काय ते सांगून माहितीची वैशिष्ट्ये आणि उपयुक्ततेचे वर्णन करा.
- (ब) रिसोर्स शेअरिंगमधील अडथळ्यांची चर्चा करून ते दूर करण्याचे मार्ग सूचवा.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) राष्ट्रीय माहिती धोरणाची आवश्यकता सांगून राष्ट्रीय माहिती धोरण तयार करण्यासाठी भारताने केलेल्या प्रयत्नांचे वर्णन करा.
- (ब) ज्ञानाधिष्ठित समाज म्हणजे काय ते सांगून त्याचा उगम, वैशिष्ट्ये व परिणामांची चर्चा करा.

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-112

M. Lib. I. Sc. (Semester - I) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

ML-102 : INTRODUCTION TO RESEARCH METHODOLOGY

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer the following in about 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Explain Concept of Research Ethics.
- (b) "LIS Research is Multidisciplinary Research." Explain.
- (c) Discuss the Law of Single Variable.
- (d) Explain Concept of Survey Research.
- (e) Write a brief note on Formation of Research Problem.

Q.2) Answer the following in about 100 words : (Any One) [10]

- (a) Bring out the difference between Fundamental and Applied Research.
- (b) Describe with examples any five LIS Information Sources useful for Literative Search.

Q.3) Answer the following in about 300 words : (Any One) [15]

- (a) Explain criteria of a Good Research Proposal.
- (b) Discuss Current Status of LIS Research in India.

[4111]-112/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-112

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) 'संशोधन नीतीमत्ता' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ब) "ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र संशोधन बहुशाखीय संशोधन आहे." स्पष्ट करा.
- (क) एक चलत्वाच्या सिद्धांताची चर्चा करा.
- (ड) सर्वेक्षण संशोधनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (इ) संशोधन समस्येच्या स्पष्टीकरणावर (Formulation of Research Problem) संक्षिप्त टीप लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नाची सुमारे १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) मूलभूत आणि उपयोजित संशोधनातील फरक स्पष्ट करा.
- (ब) ग्रंथालय व माहितीशास्त्र संशोधनाच्या वाचनसाहित्य आढाव्यासाठी उपयुक्त ठरणान्या कोणत्याही पाच माहिती साधनांचे सोदाहरण वर्णन करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची सुमारे ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) चांगल्या संशोधन प्रस्तावाचे निकष स्पष्ट करा.
- (ब) भारतातील ग्रंथालय व माहितीशास्त्र संशोधनाच्या सद्यास्थितीची चर्चा करा.

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 2

[4111]-113

M. Lib. I. Sc. (Semester - I) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

ML-103 : INFORMATION RETRIEVAL

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Explain with Venn Diagram, use of Boolean Operators.
- (b) List with examples, different types of Information Products.
- (c) Explain KWIC and KWOC Indexing Methods.
- (d) State components of Information Storage and Retrieval.
- (e) What is meant by Free Text Search ?

Q.2) Answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) State need of Thesaurus and explain steps in its construction.
- (b) What are Pre and Post Co-ordinate Indexing Systems ? Explain any one Pre-co-ordinate Indexing Method with example.

Q.3) Answer in 300 words : (Any One)

[15]

- (a) Explain meaning and importance of Information Repackaging and Consolidation.
 - (b) What is Information Retrieval ? Explain in detail various Models of Information Retrieval.
-

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 2

[4111]-113

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) व्हेन आकृतीसह बुलियन ऑपरेटर्सचे उपयोग नमूद करा.
- (ब) माहिती साधनांचे (Information Products) प्रकार सांगून सोदाहरण वर्णन करा.
- (क) क्विक (KWIC) आणि क्वॉक (KWOC) निर्देशन पद्धती स्पष्ट करा.
- (ड) माहिती संग्रहण आणि प्रतिप्राप्ती पद्धतीचे विविध घटक सांगा.
- (इ) फ्री-टेक्स्ट (Free Text) शोध म्हणजे काय ?

प्र.2) खालील प्रश्नांची १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) थिसॉरसची आवश्यकता सांगून थिसॉरस तयार करण्यातील पायऱ्या विशद करा.
- (ब) पूर्व-समन्वय (Pre-co-ordinate) आणि पश्चात-समन्वय (Post-co-ordinate) निर्देशन पद्धती म्हणजे काय ? कोणतीही एक पूर्व-समन्वय (Pre-co-ordinate) निर्देशन पद्धती सोदाहरण स्पष्ट करा.

[4111]-113

3

P.T.O.

प्र.3) खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक)

[15]

- (अ) माहितीचे एकत्रीकरण आणि पुनर्संघटनाचा अर्थ आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
- (ब) माहिती प्रतिप्राप्ती (Information Retrieval) म्हणजे काय ? माहिती प्रतिप्राप्तीची मॉडेल्स स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-114

M. Lib. I. Sc. (Semester - I) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

**ML-104 : MANAGEMENT OF LIBRARIES AND INFORMATION
CENTERS - A (THEORY)**

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Enumerate any five principles of Urguhart.
- (b) List steps in Recruitment Procedure.
- (c) State meaning of Risk Management.
- (d) Write importance of Training in a Modern Library.
- (e) Explain Concept of Cost-Benefit Analysis.

Q.2) Answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) What is meant by Motivation ? Explain Maslow's Theory of Motivation with the help of a diagram.
- (b) What do you understand by Budget ? Explain in detail PPBS Method.

Q.3) Answer in 300 words : (Any One) [15]

- (a) Explain need of Planning in Management and describe principles and steps of Planning.
- (b) What do you understand by Approaches to Management ? Describe in detail the different Approaches to Management.

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-114

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) ग्रंथपालनाची अर्कहर्टनी सांगितलेली पाच तत्त्वांची यादी द्या.
- (ब) रोजगार भरतीच्या पायऱ्यांची यादी द्या.
- (क) धोक्याचे व्यवस्थापन म्हणजे काय ?
- (ड) आधुनिक ग्रंथालयात प्रशिक्षण देण्याचे महत्त्व सांगा.
- (इ) मूल्य-नफा विश्लेषणाची संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) अभिप्रेरणा म्हणजे काय ते सांगून मास्लो यांचा अभिप्रेरणा सिद्धांत आकृतीसह स्पष्ट करा.
- (ब) अंदाजपत्रक म्हणजे काय ते सांगून पी.पी.बी.एस. (PPBS) पद्धतीचे सविस्तर वर्णन करा.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) व्यवस्थापनात नियोजनाची गरज सांगून नियोजनाचे तत्त्वे व पायऱ्या यांचे सविस्तर वर्णन करा.
- (ब) व्यवस्थापनातील दृष्टीकोन म्हणजे काय ते सांगून वेगवेगळ्या व्यवस्थापकीय दृष्टीकोनांचे सविस्तर वर्णन करा.

[4111]-114/2

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-115

M. Lib. I. Sc. (Semester - I) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

ML-105 : INFORMATION TECHNOLOGY - BASICS (THEORY)

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Explain Concept of Blog and state its various types.
- (b) Write a note on Browsers.
- (c) State features of Routers
- (d) Explain Concept of Simplex, Half-duplex and Duplex Mode of Transmission.
- (e) State characteristics of WAN.

Q.2) Answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) Enlist various Search Engines and discuss features of any one Search Engine.
- (b) What is Instant Messaging ? Explain its advantages in Library and Information Centres.

Q.3) Answer in 300 words : (Any One) [15]

- (a) What is Network Topology ? Describe in detail various types of Topologies with suitable diagrams.
- (b) Describe in detail various components of Telecommunication Technology.

[4111]-115/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-115

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) ब्लॉग (Blog) ही संकल्पना स्पष्ट करून ब्लॉगचे विविध प्रकार नमूद करा.
- (ब) ब्राउझर्सवर टीप लिहा.
- (क) राउटर्सचे (Routers) वैशिष्ट्ये सांगा.
- (ड) सिम्प्लेक्स, हाफ-डुप्लेक्स आणि डुप्लेक्स माहिती दळणवळण पद्धती ह्या संकल्पना स्पष्ट करा.
- (इ) वॅनचे (WAN) गुणधर्म सांगा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) विविध सर्च इंजिनची यादी देऊन कोणत्याही एका सर्च इंजिनच्या वैशिष्ट्याची चर्चा करा.
- (ब) इन्स्टंट मॅसेजिंग (Instant Messaging) म्हणजे काय ते सांगून त्याचे ग्रंथालय व माहिती केंद्रातील फायदे स्पष्ट करा.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) नेटवर्क टोपोलॉजी म्हणजे काय ? नेटवर्क टोपोलॉजीच्या विविध प्रकारांची सुयोग्य आकृतीसह सखोल वर्णन करा.
- (ब) दूरसंप्रेषण तंत्रज्ञानाच्या विविध घटकांचे सखोल वर्णन करा.

[4111]-115/2

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-116

M. Lib. I. Sc. (Semester - I) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

ML-106 : LIBRARY AND USERS

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Explain in brief User's Approach to Information.
- (b) Differentiate between need, want and demand for Information.
- (c) What is meant by Information Seeking Behaviour ?
- (d) List qualities of Information.
- (e) Define User Education.

Q.2) Answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) Define Interview Method of Data Collection. State its advantages and disadvantages.
- (b) List various types of Information Users and describe their Information Needs in detail.

Q.3) Answer in 300 words : (Any One) [15]

- (a) Describe in detail the Record Analysis Method.
- (b) Explain importance and components of 'Information Literacy Programme'.

[4111]-116/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-116

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) उपभोक्त्याचा माहितीचा दृष्टिकोन सविस्तर स्पष्ट करा.
- (ब) माहितीची गरज, आवश्यकता व मागणी ह्यातील फरक स्पष्ट करा.
- (क) माहिती शोधाचे वर्तन म्हणजे काय ?
- (ड) माहितीचे वैशिष्ट्ये विशद करा.
- (इ) माहितीच्या उपभोक्त्याचे प्रशिक्षण ही संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) माहिती संकलनाची मुलाखत पद्धत म्हणजे काय ते सांगून फायदे व तोटे स्पष्ट करा.
- (ब) माहिती उपभोक्त्याचे विविध प्रकार सांगून त्यांच्या माहितीच्या गरजा स्पष्ट करा.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) रेकॉर्ड ॲनॅलिसिस पद्धतीचे वर्णन करा.
- (ब) 'माहिती साक्षरते'चे महत्त्व व विविध घटकांचे थोडक्यात वर्णन करा.

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-201

B. Lib. I. Sc. (Semester - II) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

BL-201 : LIBRARY SYSTEM

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Write answer in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Enlist functions of L.A.
- (b) State functions of I.F.L.A.
- (c) Explain Concept of Copyright.
- (d) State functions of R.R.R.L.F.
- (e) Mention Services provided by College Libraries.

Q.2) Write answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) Explain need and purpose of Library Legislation.
- (b) Explain importance of Public Libraries in the Development of Society.

Q.3) Write answer in 300 words : (Any One) [15]

- (a) Discuss need, forms and advantages of Resource Sharing.
- (b) Describe in detail the objectives and activities of I.L.A.

[4111]-201/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-201

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे द्या : (कोणतेही तीन) [15]

- (अ) एल.ए.च्या कार्याची यादी द्या.
- (ब) इफलाची कार्ये सांगा.
- (क) कॉपीराइट ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ड) आर.आर.आर.एल.एफ.ची कार्ये सांगा.
- (इ) महाविद्यालयीन ग्रंथालयाद्वारे पुरविण्यात येणाऱ्या सेवा नमूद करा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) ग्रंथालय कायद्याची गरज आणि हेतू स्पष्ट करा.
- (ब) समाजाच्या विकासासाठी सार्वजनिक ग्रंथालयांचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) साधनांच्या वाटणीची गरज, स्वरूप आणि फायदे याची चर्चा करा.
- (ब) आय.एल.ए.ची उद्दिष्टे आणि कार्ये यांचे विस्तृत वर्णन करा.

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-202

B. Lib. I. Sc. (Semester - II) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

BL-202 : LIBRARY MANAGEMENT

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Write answer in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) State functions of Management.
- (b) Explain Concept 'HRM'.
- (c) Mention need for Library Budget.
- (d) State different types of Book-binding.
- (e) Mention functions of Library Committee.

Q.2) Answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) Discuss importance of Library Rules and Regulations.
- (b) Define the term 'Preservation'. Discuss various methods of preserving Library Materials.

Q.3) Answer in 300 words : (Any One) [15]

- (a) Explain nature and importance of Library's Annual Report. Describe various items to be included in it.
- (b) Discuss with examples Henry Fayol's Principles of Management.

[4111]-202/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-202

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) [15]

- (अ) व्यवस्थापनाची कार्ये नमूद करा.
- (ब) एच.आर.एम. (H.R.M.)ची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (क) ग्रंथालय अंदाजपत्रकाची गरज सांगा.
- (ड) पुस्तक बांधणीचे विविध प्रकार नमूद करा.
- (इ) ग्रंथालय समितीची कार्ये सांगा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) ग्रंथालय नियम आणि नियमावलीचे महत्त्व याची चर्चा करा.
- (ब) जतन या संज्ञेची व्याख्या देवून ग्रंथालयाच्या वाचन साहित्याचे जतन करण्याच्या विविध पद्धतीची चर्चा करा.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) ग्रंथालयाच्या वार्षिक अहवालाचे स्वरूप आणि महत्त्व स्पष्ट करा. अहवालामध्ये समाविष्ट करावयाच्या विविध घटकांचे वर्णन करा.
- (ब) हेन्री फेयॉल यांच्या व्यवस्थापनविषयक तत्वांची उदाहरणांसह चर्चा करा.

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 2

[4111]-203

B. Lib. I. Sc. (Semester - II) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

BL-203 : REFERENCE SOURCES

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer the following in about 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) State objectives of User Education.
- (b) Write a note on Dictionaries.
- (c) Write a note on INB.
- (d) Differentiate between Universities Handbook and The World of Learning.
- (e) State advantages and disadvantages of any two methods of User Education.

Q.2) Answer the following in about 100 words : (Any One) [10]

- (a) State types of Electronic Reference Sources and explain advantages of Electronic Reference Sources.
- (b) Define Bibliography and state how it helps in Bibliographic Control ?

Q.3) Answer the following in about 300 words : (Any One) [15]

- (a) Define Reference Book and differentiate between a Reference Book and an Ordinary Book.
 - (b) State need for Evaluation of Reference Sources and discuss criteria of Evaluation of Reference Sources.
-

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 2

[4111]-203

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) उपभोक्ता प्रशिक्षणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- (ब) शब्दकोशावर टीप लिहा.
- (क) आय.एन.बी. (INB) वर टीप लिहा.
- (ड) युनिव्हर्सिटीज हॅन्डबुक आणि द वर्ल्ड ऑफ लर्निंग मधील फरक स्पष्ट करा.
- (इ) उपभोक्ता प्रशिक्षणाच्या कोणत्याही दोन पद्धतीचे फायदे-तोटे स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची सुमारे १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) इलेक्ट्रॉनिक संदर्भ साधनांचे प्रकार सांगून इलेक्ट्रॉनिक संदर्भ साधनांचे फायदे विशद करा.
- (ब) ग्रंथसूचीची व्याख्या देऊन सूचीय नियंत्रणात सूची कशी उपयुक्त ठरते ते स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची सुमारे ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

(अ) संदर्भ ग्रंथ म्हणजे काय ते सांगून संदर्भ ग्रंथ आणि साधा ग्रंथ यातील फरक स्पष्ट करा.

(ब) संदर्भ साधनांच्या मूल्यमापनाची आवश्यकता सांगून संदर्भ साधनांच्या मूल्यमापनाचे निकष स्पष्ट करा.

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-204

B. Lib. I. Sc. (Semester - II) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

BL-204 : DOCUMENTATION TECHNIQUES AND SERVICES

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer the following in about 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Enlist objectives of DESIDOC.
- (b) Write advantages of Micrography in Library.
- (c) Write a note on Social Science Citation Index.
- (d) State advantages of Machine Indexing.
- (e) Mention any five features of Good Abstract.

Q.2) Answer the following in about 100 words : (Any One) [10]

- (a) What do you understand by Pre-co-ordinate and Post-co-ordinate Indexing System ? Differentiate between them giving suitable examples.
- (b) Discuss objectives and services of INIS.

Q.3) Answer the following in about 300 words : (Any One) [15]

- (a) What is Selective Dissemination of Information ? Explain difference between Current Awareness Service and SDI.
- (b) Describe in detail the activities of NISCAIR.

[4111]-204/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-204

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) [15]

- (अ) 'डेसीडॉक'चे उद्दिष्टे नमूद करा.
- (ब) मायक्रोग्राफीचे ग्रंथालयातील फायदे लिहा.
- (क) 'सोशल सायन्स सायटेशन इंडेक्स'वर टीप लिहा.
- (ड) यांत्रिक निर्देशन पद्धतीचे फायदे सांगा.
- (इ) चांगल्या सारचे पाच वैशिष्ट्ये नमूद करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) पूर्व-समन्वय व पश्चात-समन्वय निर्देशन पद्धतीद्वारे काय बोध होतो ? योग्य उदाहरण देऊन त्यातील फरक स्पष्ट करा.
- (ब) 'इनिस्' (INIS)चे उद्देश्य व सेवांची चर्चा करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) माहितीचे निवडक प्रसारण (SDI) म्हणजे काय ? प्रचलित जागरूकता सेवा (CAS) व माहितीचे निवडक प्रसारण यातील फरक स्पष्ट करा.
- (ब) निस्क्येर (NISCAIR)च्या कार्याचे सविस्तर वर्णन करा.

[4111]-204/2

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-205

B. Lib. I. Sc. (Semester - II) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

BL-205 : KNOWLEDGE ORGANISATION – B (THEORY)

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Write answer in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Explain Array and Chain.
- (b) Explain Phoenix Schedule.
- (c) Differentiate between Faceted and Enumerative Scheme of Classification.
- (d) Discuss Phase Relation Device with examples.
- (e) Explain qualities of Notation.

Q.2) Write answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) Explain salient features of DDC.
- (b) Explain meaning and importance of Postulation Approach in Classification.

Q.3) Write answer in 300 words : (Any One) [15]

- (a) Write a detailed note on Common Auxillaries in UDC.
- (b) Explain relationship between Classification and Indexing.

[4111]-205/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-205

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन)

[15]

- (अ) शृंखला व पंक्ति स्पष्ट करा.
- (ब) फोनिक्स शेड्यूल स्पष्ट करा.
- (क) परिगणनात्मक व विश्लेषण संश्लेषणात्मक पद्धतीतील फरक सांगा.
- (ड) प्रावस्था संबंध युक्ती सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (इ) चिन्हांकनाचे गुणधर्म स्पष्ट करा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक)

[10]

- (अ) दशांश वर्गीकरण पद्धतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ब) वर्गीकरणातील आधारतत्त्वाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक)

[15]

- (अ) युनिव्हर्सल डेसिमल वर्गीकरण पद्धतीतील सामान्य सहाय्यकारी तक्ते ह्यावर सविस्तर टीप लिहा.
- (ब) वर्गीकरण व निर्देशन यातील संबंध स्पष्ट करा.

[4111]-205/2

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-206

B. Lib. I. Sc. (Semester - II) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

BL-205 : DOCUMENT DESCRIPTION - B (THEORY)

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer the following in about 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Write a note on Canon of Currency.
- (b) Explain the term 'Anonymous Work'.
- (c) Explain Concept of Metadata.
- (d) What do you understand by Pseudonymous Works ?
- (e) State Drawbacks of Centralized Cataloguing.

Q.2) Write answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) Explain briefly Concept of Subject Cataloguing.
- (b) What are the major problems in Cataloguing of Non-print Media ?

Q.3) Answer the following in 300 words : [15]

- (a) Bring out the difference between Centralised Cataloguing and Co-operative Cataloguing and explain any programme of Centralised Cataloguing.
- (b) Describe in brief the important Landmarks in the History of Catalogue Codes in the 20th Century.

[4111]-206/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-206

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) प्रचलितता सूत्र यावर टीप लिहा.
- (ब) अनामिक कृती ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- (क) मेटाडेटा ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ड) टोपणनाव ह्या संकल्पनेतून काय अर्थबोध होतो ?
- (इ) केंद्रीय तालिकीकरणाचे तोटे सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) विषय तालिकीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ब) ग्रंथेत्तर वाचनसाहित्याचे (Non-print Media) तालिकीकरण करताना कोणकोणत्या मुख्य समस्यांना तोंड द्यावे लागते ?

प्र.3) खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) केंद्रीय तालिकीकरण व सहकारी तालिकीकरणातील फरक सांगून कोणत्याही एका केंद्रीय तालिकीकरणाचा कार्यक्रमाचे वर्णन करा.
- (ब) तालिका संहितेच्या इतिहासातील विसाव्या शतकातील महत्त्वाच्या टप्प्यांचे थोडक्यात वर्णन करा.

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 2

[4111]-211

M. Lib. I. Sc. (Semester - II) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

ML-201 : LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE EDUCATION

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.
- (2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1) Answer in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Explain Concept of Economics of Information.
- (b) State importance of Right to Information Act.
- (c) Define Profession and list its attributes.
- (d) Mention objectives of Post-graduate Course of Library and Information Science.
- (e) Differentiate between Explicit Knowledge and Tacit Knowledge.

Q.2) Answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) What are the Professional Ethics ? State need for Code of Ethics for Librarianship.
- (b) Give a Historical Account of Library and Information Science Education in India.

Q.3) Answer in 300 words : (Any One)

[15]

- (a) Define Knowledge Management and discuss in detail the role of a Librarian as a Knowledge Manager.
 - (b) What is Copyright ? Discuss its implications in Librarianship.
-

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 2

[4111]-211

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन)

[15]

- (अ) माहितीचे अर्थशास्त्र ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ब) माहिती अधिकार कायद्याचे महत्त्व सांगा.
- (क) व्यवसायाची (Profession) व्याख्या देऊन त्याच्या वैशिष्ट्याची यादी द्या.
- (ड) ग्रंथालय व माहितीशास्त्र शिक्षणातील पदव्युत्तर अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे नमूद करा.
- (इ) व्यक्त ज्ञान (Explicit Knowledge) आणि अव्यक्त ज्ञान (Tacit Knowledge) यातील फरक सांगा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक)

[10]

- (अ) व्यावसायिक नीतीमूल्यता म्हणजे काय ? नैतिकतेच्या संहितेची (Code of Ethics) ग्रंथपालनासाठी आवश्यकता सांगा.
- (ब) भारतातील ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र शिक्षणाच्या इतिहासाचा आढावा घ्या.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक)

[15]

- (अ) ज्ञान व्यवस्थापन (Knowledge Management)ची व्याख्या द्या. ग्रंथपालाची 'ज्ञान व्यवस्थापक' म्हणून भूमिका स्पष्ट करा.
- (ब) प्रकाशनाधिकार (Copyright) म्हणजे काय ते सांगून त्याच्या ग्रंथपालनावरील परिणामांची चर्चा करा.
-

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 2

[4111]-212

M. Lib. I. Sc. (Semester - II) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

ML-202 : STATISTICAL TECHNIQUES OF
RESEARCH AND BIBLIOMETRICS

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer the following in about 50 words each : **(Any Three)** [15]

- (a) Explain Concept of Scientometrics.
- (b) What is meant by Impact Factor ?
- (c) Explain Concept of Scales and Checklists.
- (d) Write a note on SPSS.
- (e) Write a note on Chicago Style Manual.

Q.2) Answer the following in about 100 words : **(Any One)** [10]

- (a) What is Research Report ? Explain its structure, style and contents.
- (b) Explain with illustrations various techniques of Data Presentation.

Q.3) Answer the following in about 300 words : **(Any One)** **[15]**

- (a) Define Bibliometrics and explain Three Laws of Bibliometrics.
 - (b) Define Interview and explain its advantages over Questionnaire.
-

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 2

[4111]-212

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) सायंटोमेट्रिक्स ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ब) इम्पॅक्ट फॅक्टर म्हणजे काय ?
- (क) स्केल्स आणि चेकलिस्ट या संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ड) एस.पी.एस.एस.वर टीप लिहा.
- (इ) शिकागो स्टाइल मॅन्युअलवर टीप लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची सुमारे १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) संशोधन अहवाल म्हणजे काय ? संशोधन अहवालाची संरचना, शैली आणि आशय स्पष्ट करा.
- (ब) माहिती सादरीकरणाची विविध तंत्रे आकृतीच्या आधारे स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची सुमारे ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) बिब्लियोमेट्रिक्सची व्याख्या देऊन बिब्लियोमेट्रिक्सचे तीन सिद्धांत विशद करा.
- (ब) मुलाखतीची व्याख्या देऊन प्रश्नावलीपेक्षा मुलाखत कशी फायदेशीर आहे ते स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 2

[4111]-213

M. Lib. I. Sc. (Semester - II) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

ML-203 : BIBLIOGRAPHIC CONTROL AND INFORMATION SYSTEMS

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answers in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Write a short note on BIOSIS.
- (b) What are the objectives of UNISIST ?
- (c) State various activities of NASSDOC.
- (d) What is UAP ? State its need and objectives.
- (e) Write a note on role of RRRLF in National Information Policy.

Q.2) Answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) Write a detailed note on any two Sectorial Information Centres established under NISSAT.
- (b) Explain Indian National Bibliography and its role in Bibliographic Control.

Q.3) Answer in 300 words : (Any One)

[15]

- (a) Write an essay on International Information Systems. Describe in detail, any two International Information Systems.
 - (b) State need and purpose of Bibliographic Control and discuss IFLA's role in it.
-

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 2

[4111]-213

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन)

[15]

- (अ) बायोसिस (BIOSIS) वर टीप लिहा.
- (ब) युनिसिस्टची (UNISIST) उद्दिष्टे लिहा.
- (क) नॅसडॉकची (NASSDOC) कार्ये सांगा.
- (ड) युएपी (UAP) म्हणजे काय ? त्याची आवश्यकता व उद्दिष्टे नमूद करा.
- (इ) माहितीविषयक धोरणांबाबत आर.आर.आर.एल.एफ. (RRRLF)ची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक)

[10]

- (अ) निस्साट (NISSAT) अंतर्गत येणाऱ्या सेक्टरल (Sectoral) माहिती केंद्रांवर सविस्तर टीप लिहा.
- (ब) भारतीय राष्ट्रीय सूची स्पष्ट करा व तिची ग्रंथसूचीय नियंत्रणातील भूमिका सांगा.

[4111]-213

3

P.T.O.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक)

[15]

- (अ) आंतरराष्ट्रीय माहिती पद्धतीवर निबंध लिहा व कोणत्याही दोन पद्धतीवर सविस्तर चर्चा करा.
- (ब) राष्ट्रीय ग्रंथसूची नियंत्रणाची गरज व हेतू सांगून इफ्लाची (IFLA) त्याबाबतची भूमिका स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-214

M. Lib. I. Sc. (Semester - II) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

**ML-204 : MANAGEMENT OF LIBRARIES AND
INFORMATION CENTRES - B (THEORY)**

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer the following in about 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Mention advantages of SWOT Analysis.
- (b) Write a note on Time and Motion Study.
- (c) Mention five elements of TQM.
- (d) Explain 4 P's of Marketing.
- (e) Mention Forces of Change in any Organisation.

Q.2) Answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) What do you understand by Marketing Approach ? Discuss its applications in Libraries and Information Centres.
- (b) Discuss various Techniques of Managing the Change.

Q.3) Answer in 300 words : (Any One) [15]

- (a) Write a detailed note on PERT and CPM Technique.
- (b) What do you understand by Total Quality Management ? Discuss relevance of TQM in Libraries and Information Centres.

[4111]-214/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-214

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) स्वॉट विश्लेषणाचे फायदे नमूद करा.
- (ब) काळ व गती अभ्यास (Time and Motion Study) यावर टीप लिहा.
- (क) टी.क्यू.एम.चे पाच घटक नमूद करा.
- (ड) विपणनचे 4 P's स्पष्ट करा.
- (इ) संघटनेत बदलाचे फोर्सेस नमूद करा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) विपणन पद्धती म्हणजे काम ते सांगून ग्रंथालय आणि माहिती केंद्रात त्याचे उपयोजन कसे करता येईल याची चर्चा करा.
- (ब) बदलाच्या व्यवस्थापनाच्या विविध तंत्राची चर्चा करा.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) पर्ट व सी.पी.एम. तंत्रावर विस्तृत टीप लिहा.
- (ब) एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन म्हणजे काय ते सांगून ग्रंथालय आणि माहिती केंद्रात त्याच्या उपयुक्ततेची चर्चा करा.

[4111]-214/2

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-215

M. Lib. I. Sc. (Semester - II) Examination - 2012

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

**ML-205 : INFORMATION TECHNOLOGY - APPLICATIONS
(THEORY)**

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer in 50 words each : (Any Three) [15]

- (a) Explain Concept of Library Network.
- (b) Write a note on D-space.
- (c) Enlist criteria for Evaluation of Electronic Journals.
- (d) What is Virtual Library ?
- (e) State need for Library Automation.

Q.2) Answer in 100 words : (Any One) [10]

- (a) Discuss various Services rendered by DELNET.
- (b) Explain in detail various steps in Digitization Process.

Q.3) Answer in 300 words : (Any One) [15]

- (a) Discuss in detail the Process of Planning and Implementation of Automation in a Library.
- (b) What is meant by Electronic Database ? Discuss criteria for the Evaluation of Database.

[4111]-215/1

Seat No.	
-------------	--

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[4111]-215

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही तीन) [15]

- (अ) ग्रंथालय जाळे ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ब) डि-स्पेस (D-Space) वर टीप लिहा.
- (क) इलेक्ट्रॉनिक नियतकालिकांच्या मूल्यमापनाच्या कसोट्यांची यादी द्या.
- (ड) आभासी (Virtual) ग्रंथालय म्हणजे काय ?
- (इ) ग्रंथालय स्वयंचलीकरणाची आवश्यकता सांगा.

प्र.2) १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [10]

- (अ) डेलनेट (DELNET) कडून दिल्या जाणाऱ्या विविध सेवांची चर्चा करा.
- (ब) डिजिटायझेशन प्रक्रियेतील विविध पायऱ्यांचे सखोल वर्णन करा.

प्र.3) ३०० शब्दांत उत्तर लिहा : (कोणतेही एक) [15]

- (अ) ग्रंथालयामध्ये स्वयंचलीकरणाचे नियोजन आणि त्याचे उपयोजन करण्याच्या प्रक्रियेची सखोल चर्चा करा.
- (ब) इलेक्ट्रॉनिक डेटाबेस म्हणजे काय ते सांगून डेटाबेसच्या मूल्यमापनाचे निकष स्पष्ट करा.

[4111]-215/2